

VIANOČNÉ OBDOBIE S EVANJELIOM PODĽA MATÚŠA

(1. – 3. kapitola)

Komentár k biblickým textom

*Pre súkromnú potrebu farnosti Kežmarok
pripravil František Trstenský*

Aby sa zistil skutočný stav a dala sa odpoveď o vine alebo nevine ženy, bol potrebný súdny proces. Jozef si však nevybral toto riešenie. Matúš uvádza, že sa rozhodol Máriu prepustiť potajomky. Nechcel ju vystaviť potupe a výsmechu, lebo svojej manželke napriek svojim pochybnostiam, veril. Boh tomuto Jozefovmu čistému zmýšľaniu vyšiel na pomoc a zjavil mu tajomstvo Máriinho materstva.

Určite ste si všimli, že sa vlastne hovorí o dvoch menách: Ježiš a Emanuel. Iste, pozemské meno Božieho Syna bolo Ježiš. Matúš chce ukázať aj na naplnenie jeho poslania na zemi. Novonarodené dieťa bude Ježiš = Boh je spása a Emanuel = Boh s nami. Na konci Matúšovho evanjelia zaznie ešte raz uistenie: „A hľa, ja som s vami...“ (Mt 28, 20) Celé evanjelium Matúš vložil do tohto povedomia Božej blízkosti, ktorý chce byť súčasťou nášho života.

POZORNÉ OKO: V biblickom význame sloveso „poznať“ je synonymom sexuálneho spojenia muža a ženy. Znamenalo by to snáď, že Jozef po panenskom počatí Ježiša bez jeho prispenia mal s Máriou ďalšie deti, ktoré sa zrodili prirodzenou cestou? Citáť je potrebné správne chápať v zmysle hebrejského štýlu vyjadrovania. Nachádzame ho aj v Starom zákone pri Michol, manželke kráľa Dávida, o ktorej sa uvádza, že „nemala deti až do dňa svojej smrti“ (2 Sam 6, 23) Z textu je logické, že po svojej smrti Michol už nemala žiadne deti. Svätopisec sa týmto vyjadrením zameral na fakt, že Michol nemala ďalšie deti. Evanjelista Matúš použil podobné spojenie, aby zdôraznil zázračné panenské počatie Ježiša Krista z Márie mocou Ducha Svätého. Spojkou „kým“ chce výslovne zdôrazniť, že počas celého Máriinho tehotenstva je Jozefovo otcovstvo úplne vylúčené. Vôbec to neznamená, že potom by mali spolu nejaké deti. Katolícka cirkev vyznáva ustavičné panenstvo Panny Márie.

2. KAPITOLA

¹Keď sa za čias kráľa Herodesa v judejskom Betleheme narodil Ježiš, prišli do Jeruzalema mudrci od východu ²a pýtali sa: „Kde je ten novonarodený židovský kráľ? Videli sme jeho hviezdu na východe a prišli sme sa mu pokloniť.“ ³Keď to počul kráľ Herodes, rozrušil sa a celý Jeruzalem s ním. ⁴Zvolal všetkých veľkňazov a zákonníkov ľudu a vyzvedal sa od nich, kde sa má narodiť Mesiáš. ⁵Oni mu povedali: „V judejskom Betleheme, lebo tak píše prorok: ⁶„A ty, Betlehem, v judejskej krajine, nijako nie si najmenší medzi poprednými mestami Judey, lebo z teba vyjde vojvoda, ktorý bude spravovať môj ľud, Izrael.““ ⁷Tu si dal Herodes potajomky zavolať mudrcov a podrobne sa ich popypytoval, kedy sa im zjavila hviezda. ⁸Potom ich poslal do Betlehema a povedal: „Chodte a dôkladne sa vypytujte na dieťa. Keď ho nájdete, oznámte mi, aby som sa mu aj ja šiel pokloniť.“ ⁹Oni kráľa vypočuli a odišli. A hľa, hviezda, ktorú videli na východe, išla pred nimi, až sa zastavila nad miestom, kde bolo dieťa. ¹⁰Ako zbadali hviezdu, nesmierne sa zaradovali. ¹¹Vošli do domu a uvideli dieťa s Máriou, jeho matkou, padli na zem a klaňali sa mu. Potom otvorili svoje pokladnice a dali mu dary: zlato, kadidlo a myrhu. ¹²A keď vo sne dostali pokyn, aby sa nevracali k Herodesovi, inou cestou sa vrátili do svojej krajiny.

KOMENTÁR: Sväté písmo na označenie mudrcov používa grécky výraz *mágoi* – *mágovia*. *Mágovia* boli kňazmi v Perzskej ríši. Ich úlohou bolo vysvetľovať sny, vynikali múdrosťou, venovali sa astronómii a pozorovali hviezdy. Nebeské úkazy nepovažovali za náhodné, ale videli v nich znamenia určitých udalostí. Keďže dnes sa, žiaľ, slovo *mág* spája viac s čarodéjnictvom a s pojmom čarodéjník, v slovenskom Svätom písme prekladáme tento výraz slovom „mudrc“.

Príchod mudrcov do Betlehema nenastal okamžite. Z časového hľadiska to mohlo byť s odstupom roku, možno roku a pol od Ježišovho narodenia. Prišli najskôr do Jeruzalema k Herodesovi a potom zamierili do Betlehema. Podľa evanjelistu Matúša sa Herodes vyzvedal o čase, kedy sa im zjavila hviezda, aby mohol vypočítať približný vek narodeného dieťaťa Ježiša a zakročiť. Preto prikázal, aby vojaci pozabíjali chlapcov mladších ako dva roky.

autori. Jozef Flávius spomína, že posledné mesiace života Herodes trpel veľkými bolesťami, mal žalúdočné vredy, nohy naliate vodou a krčie po celom tele. Medzi ľuďmi sa hovorilo, že Boh ho takto potrestal za jeho veľkú bezbožnosť. Zomrel v Jerichu a bol pochovaný v pevnosti Herodion neďaleko Betlehema.

Boží Syn nevstúpil do idylického nekonfliktného sveta. Potreboval by bezchybný dokonalý svet vykúpenie? Boh sa stal človekom, aby násilie, nenávisť a smrť prijal a zažil „na vlastnej koži“. Odpoveď na otázku, prečo to vôbec Boh urobil, nachádzame v Jánovom evanjeliu 3, 16: „Veď Boh tak miloval svet, že dal svojho jednorodného Syna...“

POZORNÉ OKO: Evanjelista Matúš uvádza, že Jozef ochránil život dieťaťa Ježiša a jeho matky útekom do Egypta. V tom čase o šesť mesiacov starší Ján Krstiteľ, ktorý sa narodil neďaleko Betlehema v „*istom judejskom meste v hornatom kraji*“, (porov. Lk 1,39) bol taktiež v ohrození života. Evanjeliové texty však nehovoria, akým spôsobom sa zachránil. Apokryfny spis Proto-Jakubovo evanjelium (vzniklo okolo roku 150 po Kr.) venuje tejto téme pozornosť a hovorí, že matka Alžbeta vzala malého Jána a pred vojakmi sa ukryli v pukline skaly, ktorú jej ukázal Pánov anjel. Pri svojej púti do Svätej zeme v roku 1330 Giovanni Fedanzola z talianskej Perugie spomína, že v mestečku Ain Karem je kostol, v ktorom si pútnici uctievali nielen evanjeliu udalosť návštevy Panny Márie u svojej príbuznej Alžbety, ale aj skalu záchranu Alžbety a Jána. V roku 1679 odkúpili toto miesto františkáni. V rokoch 1939 – 1940 nechali postaviť nový kostol podľa predlohy známeho talianskeho architekta Antonia Barluzziho, ktorý navštevujú pútnici dodnes.

«««««»»»»»

3. KAPITOLA

¹V tých dňoch vystúpil Ján Krstiteľ a hlásal v judejskej púšti: ²„Robte pokánie, lebo sa priblížilo nebeské kráľovstvo.“ ³To o ňom povedal prorok Izaiáš: „Hlas volajúceho na púšti: »Pripravte cestu Pánovi, vyrovnajte mu chodníky!«“ ⁴Ján nosil odev z ťavej srsti a okolo bedier kožený opasok. Potravou mu boli kobyľky a lesný med. ⁵Vtedy prichádzal k nemu Jeruzalem a celá Judea i celé okolie Jordánu. ⁶Vyznávali svoje hriechy a dávali sa mu krstiť v rieke Jordán.

KOMENTÁR: Jan Krstiteľ sa narodil do kňazskej rodiny Zachariášovi a Alžbete, to znamená, narodil sa v židovskom kmene Lévi, kde sa kňazstvo dedilo z otca na syna. Jána teda čakalo poslanie kňaza v jeruzalemskom chráme. Boh pre neho určil inú cestu, cestu proroka. Boh si ho ešte v lone matky vyvolil, tak začína Kniha proroka Jeremiáša, aby nešiel kňazskou cestou, ale aby sa stal prorokom.

Miesto Jánovho účinkovania je veľmi symbolické. Je to v blízkosti rieky Jordán. Nie je to len z praktických dôvodov, lebo potreboval vodu, aby krstil, ale Jordán má svoj duchovný význam pre dejiny Izraela. Ján účinkuje na mieste v blízkosti Jericha, kde pred niekoľkými storočiami prešiel izraelský národ do zasnúbenej krajiny. Bolo to po 40-tich rokoch putovania púšťou a vstup do prislúbenej krajiny znamenal nový začiatok pre národ. Mojžiš neprekročil riekou Jordán. Zostal na moabských stepiach. Národ viedol Jozue. Teraz istým spôsobom zostáva pri Jordáne Ján Krstiteľ a začína účinkovať Ježiš. Jeho meno sa po hebrejsky povie Ješua - Boh je spása. Rovnako sa po hebrejsky povie aj Jozue.

POZORNÉ OKO: Ján účinkoval v Palestíne, ktorá bola v 1. storočí pod nadvládou Rímskej ríše s rozšíreným kultom cisára (osoba cisára požívala takmer božský úctu). V tomto prostredí Ján pripravoval ľud na príchod iného kráľovstva – kráľovstva Boha – a ponúkol iné videnie moci: založené nie na nadvláde a vykorisťovaní, ale na odpustení a pokání ponúknutom všetkým. Jeho osoba a posolstvo boli také silné, že blízke i vzdialené obyvateľstvo zanechávalo svoje pohodlné príbytky a prichádzalo za ním na púšť. Pamätajme, že Jánov krst nie je sviatosťou, ale prorockým gestom. Pozostával z dvoch protichodných pohybov – ponorenia a vynorenia, čo symbolizovalo zásadné rozhodnutie človeka - zanechať starý a prijať nový štýl života. Jánova výzva navrátiť sa k Bohu a zmeniť zmysľanie je platná pre veriacich každej doby. Aj nás by mala inšpirovať, aby sme sa zamysleli, čo nás zotročuje, čo nám nedovoľuje zmeniť sa a vrátiť sa k Bohu.

⁷Keď videl, že aj mnohí farizeji a saduceji prichádzajú k nemu na krst, povedal im: „Hadie plemeno, kto vám ukázal, ako uniknúť budúcemu hnevu!? ⁸Prinášajte teda ovocie hodné pokánia! ⁹Nenazdávajú sa, že si môžete povedať: „Naším otcom je Abrahám!“ – lebo vravím vám: Boh môže Abrahámovi vzbudiť deti aj z týchto kameňov. ¹⁰Sekera je už priložená na korene stromov. A každý strom, ktorý neprináša dobré ovocie, vytnú a hodia do ohňa. ¹¹Ja vás krstím vodou na pokánie, ale ten, čo príde po mne, je mocnejší, ako som ja. Ja nie som hoden nosiť mu obuv. On vás bude krstiť Duchom Svätým a ohňom. ¹²V ruke má vejačku, vyčistí si humno, pšenicu si zhromaždí do sýpky, ale plevy spáli v neuhasiteľnom ohni.“

KOMENTÁR: Posolstvo Jána Krstiteľa je spojené predovšetkým s myšlienkou úprinného pokánia a obrátenia. Nie je možné predstaviť si Vianoce bez Adventu a Veľkú noc bez Pôstneho obdobia. Tieto liturgické obdobia nás pripravujú na „niečo“ dôležitejšie, čo nasleduje po nich. Podobne to platí, keď hovoríme o pokání. Pokánie a obrátenie nachádzajú svoje naplnenie v tom, čo skrze ne prichádza. Pokánie nie je cieľom, ale prostriedkom. To je dôležitý rozdiel. V opačnom prípade prostriedky a stimuly nášho pokánia: sviatosť zmierenia, pôst, sebazaprenia, predsavzatia, Pôstne obdobie alebo obdobie Adventu atď. sa stanú iba položkou v tabuľke, do ktorej si zapíšeme: „splnené“ alebo „nesplnené“.

Jánove stravovacie spôsoby, oblečenie a najmä jeho správanie nie sú také, na aké sme navyknutí my, ľudia etikety, kompromisov a prispôsobivosti. Avšak obroduspoločnosť Cirkvi vždy predstavovali ľudia, ktorí boli určitým spôsobom odlišní od ostatných. Odvaha stať sa „divným“ na Jánov spôsob je nevyhnutným prvkom nášho povolania. Pre tých, čo stoja „mimo“ Cirkvi, vždy budeme „čudní“ a budú sa na nás pozerat' s podozrením. To nie je žiadna tragédia. Sväté písmo o Jánovi hovorí: „Prichádzala k nemu celá judejská krajina i všetci Jeruzalemcia.“ (Mk 1, 5) Odlišovať sa od ostatných neznamená automaticky byť neuznávaný. Práveže ak sú naše správanie a názory pevné, môžeme dosiahnuť viac než nejakým nútením a presvedčaním, aby druhí zmysľali tak ako my. Advent a Vianoce sú teda obdobím revízie nášho myslenia a konania. Je to o odvažnom rozhodnutí nebať sa byť jánovský „iným“ uprostred neustáleho náporu na povrchné prežívanie vianočných sviatkov; ba celého nášho života.

POZORNÉ OKO: Názov „farizeji“ v preklade znamená „oddelení“. Farizeji boli v rámci židovstva 1. storočia náboženskou skupinou, ktorá popri napísanom zákone (napísanej Tóre, v kresťanstve ju nazývame Starý zákon), kládli dôraz na ďalšie predpisy, tzv. ústny zákon (ústnu Tóru). Vytvorili systém 613 zákonov. Z nich bolo 365 zákazov podľa počtu dní v roku, aby človek vedel, čoho sa má zdržiavať a 248 príkazov podľa kostí v ľudskom organizme, aby človek vedel, čo má konať. Ježiš vyčítal farizejom ich formalizmus a prehnaný dôraz na vonkajšie dodržiavanie rôznych predpisov. Názov „saduceji“ v preklade znamená „spravodliví“. Boli hlavnými protivníkmi farizejov. V Novom zákone často vystupujú spolu s farizejmi, aby pokúšali Ježiša. Saduceji sa pridrižovali iba napísanej Tóry. Na rozdiel od farizejov neverili v existenciu anjelov, vo vzkriesenie tela a v nesmrtnosť duše.

¹³Vtedy Ježiš prišiel z Galileje k Jordánu za Jánom, aby sa mu dal pokrstiť. ¹⁴Ale Ján mu odporoval a hovoril: „Ja by som sa mal dať tebe pokrstiť, a ty prichádzaš ku mne?“ ¹⁵Ježiš mu však povedal: „Len to nechaj, lebo sa patrí, aby sme splnili všetko, čo je spravodlivé.“ Potom mu už neodporoval. ¹⁶Keď bol Ježiš pokrstený, hneď vystúpil z vody. Vtom sa mu otvorilo nebo a on videl Božieho Ducha, ktorý ako holubica zostupoval a prichádzal nad neho. ¹⁷A z neba zaznel hlas: „Toto je môj milovaný Syn, v ktorom mám zaľúbenie.“

KOMENTÁR: Ján sa bráni pokrstiť Ježiša, lebo ho považuje za Mesiáša. Ich vzájomný rozhovor v sebe ukrýva aj odpoveď na otázku, prečo Ježiš vlastne prijíma krst pokánia. Ježiš na Jánovu námietku odpovedá: „Len to nechaj, lebo sa patrí, aby sme splnili všetko, čo je spravodlivé.“ (Mt 3, 15). Ježišov krst je potrebné vnímať ako naplnenie Božej vôle („patrí sa...“). Za pozornosť stojí všimnúť si, že Ježiš hovorí v 1. osobe

množného čísla: „aby sme splnili všetko...“ Ján Krstiteľ aj Ježiš sú v službe Božieho plánu. Ježišov krst sa deje preto, aby sa naplnil Boží plán, do ktorého je Ján zapojený. Výraz „spravodlivosť“ je typickým v Matúšovom slovníku a znamená plniť Božiu vôľu.

Matúš uvádza pri Ježišom krste tri prvky: Otvorenie neba; Duch Svätý ako holubica; Hlas z neba. Otvorenie neba v Svätom písme znamená Božie zjavenie. Nebo je Božím príbytkom. Ježišov krst nieje teda nejakým obyčajným úkonom, veď pre ním sa dávali pokrstiť mnohí a nič podobné sa nestalo. Ježiš je Záchrancom, ktorého poslal Otec, aby nás zachránil.

Obraz holubice ako Ducha Svätého spájali už cirkevní otcovia s obrazom Noeha pri potope sveta. Ako holubica nad vodami potopy priniesla zvesť o pokoji a novom začiatku pre ľudstvo (porov. Gn 8, 11), tak aj Ježišov krst je zvestovaním nového začiatku – príchodu Božieho Syna. Obraz holubice má podobnosť aj so stvorením, keď Duch Boží spočíval nad vodami (Gn 1, 2). Aj v tomto prípade ide o myšlienku nového začiatku. Krst sa tak stáva symbolom nového stvorenia.

V Starom zákone hlas z neba je taktiež znakom Božieho zjavenia a povolania. Aj v tomto zmysle môžeme opäť potvrdiť, že scéna Ježišovho krstu má za úlohu predstaviť Ježiša. Krstom začína jeho verejné účinkovanie, ktoré je od počiatku sprevádzané Božou mocou. Ježiš naplňuje Otcov plán.

POZORNÉ OKO: Ježiš je pri krste označený ako Boží Syn. Matúšovo evanjelium chce, aby Boh bol prvý, kto verejne vyhlási, že Ježiš z Nazareta je jeho Synom: „*Toto je môj milovaný Syn, v ktorom mám zalúbenie.*“ (Mt 3, 17) V priebehu stáročí vznikli k tomuto vyjadreniu mylné názory, podľa ktorých sa Ježiš stal Božím Synom až v okamihu krstu. To protirečí samotnému začiatku Matúšovho evanjelia, ktoré predstavuje Ježiša ako Božieho Syna, už keď hovorí o jeho zázračnom narodení. Spojitosť s udalosťou pri Jordáne vidíme aj v príbehu Ježišovho premenenia na vrchu za prítomnosti dvoch Božích mužov – Mojžiša a Eliáša; a troch učeníkov – Petra, Jakuba a Jána. Aj tam hlas z neba potvrdil jedinečný vzťah medzi Bohom – Otcom a Ježišom – Synom: „*Toto je môj milovaný Syn, v ktorom mám zalúbenie; počúvajte ho.*“ (Mt 17, 5)

ZVEDAVÉ OTÁZKY

1. Čo v preklade znamená meno Emanuel?
2. Čím bol svätý Jozef voči Ježišovi?
3. Kde sa Ježiš narodil?
4. Aké dary dali Ježišovi mudrci z východu?
5. Do akej krajiny odišla Svätá rodina pred Herodesom?
6. Čím sa živil Ján Krstiteľ na púšti?
7. Z akého materiálu bol odev Jána Krstiteľa?
8. Aký vek mali chlapi, ktorých dal Herodes pozabíjať?
9. Ako sa volá rieka, v ktorej bol pokrstený Pán Ježiš?
10. Ktorého proroka zo Starého zákona vo vzťahu k pôsobeniu Jána Krstiteľa cituje Matúš slovami: „Pripravte cestu Pánovi“?
11. V akej podobe zostúpil Duch Svätý na Pána Ježiša pri jeho krste?
12. Ako sa volal syn Abraháma?
13. Ako sa volal syn Dávida?
14. V akej stavbe pri poklone našli mudrci Svätú rodinu?
15. Čo povedal Pán Ježiš Jánovi Krstiteľovi, keď sa zdráhal ho pokrstiť?
16. Kto oznámil svätému Jozefovi, že jeho manželka Mária bude matkou Božieho Syna?
17. Akým spôsobom sa mudrci dozvedeli, že sa nemajú vrátiť k Herodesovi?
18. Do akého mesta prišli mudrci z východu najskôr hľadať narodeného židovského kráľa?
19. Do akého izraelského kmeňa patrili novonarodený Mesiáš?
20. Kto nastúpil na trón v Judsku po smrti Herodesa Veľkého?
21. Ako sa volali štyri ženy zo Starého zákona, ktoré Matúš spomína v rodokmeni Pána Ježiša?
22. Ktorý prorok Starého zákona predpovedal, že Mesiáš sa narodí v Betleheme?
23. Ktorého proroka Starého zákona Matúš spomína pri usmrtení betlehenských chlapcov?
24. Ktorý prorok Starého zákona povedal: „Z Egypta som povolal svojho syna“?
25. Akým symbolickým číslom Matúš rozdelil rodokmeň Pána Ježiša?
26. Aké znamenie priviedlo mudrcov z východu do Svätej zeme?
27. Na čo sa Herodes podrobne pypytoval mudrcov?
28. Na akom mieste Ján Krstiteľ vyzýval ľudí na pokánie?
29. Čím podľa Jána Krstiteľa bude krstiť Mesiáš?
30. Aké slová vyriekol hlas z neba nad Pánom Ježišom pri jeho krste?